

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΝΑΣΤΟΥ κατά της ΕΛΛΑΔΟΣ

(Προσφυγή υπ' αριθ. 51356/99)

ΑΠΟΦΑΣΗ

(Δικαία ικανοποίηση)

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

22 Απριλίου 2004

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 44 § 2 της Συμβάσεως.
Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ, 22-04-2004

[υπογραφή :]

/ S. NIELSEN /

Γραμματέας του Τμήματος

Στην υπόθεση Νάστου κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συγκροτηθέν από τμήμα απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

F. TULKENS, *Πρόεδρο,*

K.Λ. POZAKH,

P. LORENZEN,

N. VAJIC,

S. BOTOUCHAROVA,

V. ZAGREBELSKY,

E. STEINER,

και από τον κ. S. NIELSEN, *Γραμματέα του Τμήματος.*

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο την 01-04-2004.

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 51356/99) προσφυγής, την οποία κατέθεσαν κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας επτά Έλληνες υπήκοοι, ήτοι οι Μαρία Νάστου και Ελένη Νάστου, Κωνσταντίνος Νάστος, Στυλιανή Ι. Νάστου, Αλεξάνδρα Νάστου, Στυλιανή Αλ. Νάστου και Κωνσταντίνα Νάστου («οι προσφεύγοντες»), οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου την 22-09-1999 (όσον αφορά τους τέσσερις πρώτους προσφεύγοντες) και την 18-02-2002 (όσον αφορά τους υπόλοιπους τρεις) δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Με την από 16-01-2003 απόφαση («απόφαση επί της ουσίας»), το Δικαστήριο έκρινε ότι η απουσία κάθε αποζημιώσεως για την κατάσχεση της περιουσίας των προσφευγόντων είχε διαρρήξει, σε βάρος αυτών, τη δικαία ισορροπία η οποία πρέπει να τηρείται ανάμεσα στην προστασία της ιδιοκτησίας και στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος. Περαιτέρω, το Δικαστήριο έκρινε ότι η υπόθεση των προσφευγόντων δεν είχε εκδικασθεί εντός ευλόγου προθεσμίας. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο συμπέρανε, ομοφώνως, ότι υπήρξε παραβίαση των άρθρων 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ.

1 και 6 § 1 της Συμβάσεως (Νάστου κατά της Ελλάδος, [προσφυγή] υπ' αριθ. 51356/99, §§ 35 και 42 και σημεία 1 και 2 του διατακτικού, 16 Ιανουαρίου 2003).

3. Βάσει του άρθρου 41 της Συμβάσεως, οι προσφεύγοντες ζητούσαν δικαία ικανοποίηση χωρίς να προσδιορίζουν το αιτούμενο ποσό.

4. Επειδή το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 41 της Συμβάσεως δεν ήταν ώριμο, το Δικαστήριο επιφυλάχθηκε να αποφανθεί επ' αυτού σε μεταγενέστερο χρόνο και κάλεσε την Κυβέρνηση και τους προσφεύγοντες να του υποβάλουν εγγράφως, εντός έξι μηνών, τις παρατηρήσεις τους επί του ζητήματος αυτού και ειδικότερα να του γνωστοποιήσουν κάθε συμφωνία στην οποία ενδεχομένως θα κατέληγαν (ο.α., § 46, και σημείο 3 του διατακτικού).

5. Τόσο οι προσφεύγοντες όσο και η Κυβέρνηση κατέθεσαν παρατηρήσεις.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

A. Ζημία

1. Υλική ζημία

7. Οι προσφεύγοντες υποβάλλουν έκθεση πραγματογνωμοσύνης, την οποία συνέταξε, τη αιτήσει αυτών, την 15-11-2002, το Σώμα Ορκωτών Λογιστών, με την οποία η αξία του οικοπέδου εκτιμάται σε 61.550.000 ευρώ. Με την ίδια έκθεση, εκτιμώνται σε 64.545.515 ευρώ τα οφέλη τα οποία οι

προσφεύγοντες θα είχαν καρπωθεί από τη χρήση και την εκμετάλλευση του οικοπέδου από του έτους 1973, χρονολογία απαλλοτριώσεως του οικοπέδου.

8. Η Κυβέρνηση επανέρχεται στο επιχείρημά της, ότι δηλαδή ουδεμία δικαστική απόφαση έχει έως σήμερα αναγνωρίσει στους προσφεύγοντες την ιδιότητα του κυρίου του οικοπέδου (*Νάστου κατά της Ελλάδος*, ο.α., § 27). Ως εκ τούτου, θα ήταν παράδοξο να τους επιδικασθεί αποζημίωση ενώ υπάρχει περίπτωση τα εσωτερικά δικαστήρια, στην κυριαρχική δικαιοδοσία των οποίων ανήκει η επίλυση του ζητήματος αυτού, να αποφασίσουν στη συνέχεια ότι κύριος του επιδικίου οικοπέδου είναι το Ελληνικό Δημόσιο. Κατά την Κυβέρνηση, το ποσό των 100.000 ευρώ θα ήταν επαρκές και πλήρες για την επανόρθωση της ζημίας η οποία προκλήθηκε από το γεγονός ότι τα επιληφθέντα δικαστήρια καθυστέρησαν να αποφασίσουν εάν οι προσφεύγοντες είναι οι κύριοι του επιδικίου οικοπέδου και εάν δύνανται, κατά συνέπεια, να διεκδικήσουν την αποζημίωση λόγω απαλλοτριώσεως, η οποία έχει κατατεθεί στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

9. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι απόφαση με την οποία διαπιστώνεται παραβίαση, συνεπάγεται για το εναγόμενο Κράτος τη νομική υποχρέωση να θέσει πέρας στην παραβίαση και να εξαφανίσει τις συνέπειες αυτής ούτως ώστε να επέλθει, κατά το δυνατόν, αποκατάσταση στην προτέρα κατάσταση (*Ιατρίδης κατά της Ελλάδος* (δικαία ικανοποίηση) [GC], n^ο 31107/96, § 32, CEDH 2000-XI).

10. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη-διάδικοι σε μία υπόθεση είναι, κατά κανόνα, ελεύθερα να επιλέγουν τα μέσα, τα οποία θα χρησιμοποιούν για να συμμορφώνονται σε μία διαπιστωτική παραβιάσεως απόφαση. Αυτή η διακριτική ευχέρεια ως προς τον τρόπο εκτελέσεως αποφάσεως, εκφράζει την ελευθερία επιλογής, με την οποία συνδέεται η πρωταρχική υποχρέωση η οποία επιβάλλεται από τη Σύμβαση στα Συμβαλλόμενα Κράτη : να διασφαλίζουν τον σεβασμό των δικαιωμάτων και ελευθεριών, που εγγυάται η Σύμβαση (άρθρο 1). Εάν η φύση της παραβιάσεως επιτρέπει *restitutio in*

integrum, στο εναγόμενο Κράτος εναπόκειται να την υλοποιήσει, και το Δικαστήριο δεν διαθέτει ούτε την αρμοδιότητα ούτε την πρακτική δυνατότητα να την ολοκληρώσει το ίδιο. Εάν, αντιθέτως, το εθνικό δίκαιο δεν επιτρέπει ή δεν επιτρέπει ει μη ατελώς την εξαφάνιση των συνεπειών της παραβίασεως, το άρθρο 41 νομιμοποιεί το Δικαστήριο σε χορήγηση, εφόσον συντρέχει λόγος, στο αδίκηθέν μέρος, της ικανοποίησης την οποία κρίνει κατάλληλη (*Brumarescu κατά της Ρουμανίας* (δικαία ικανοποίηση) [GC], n° 28342/95, § 20, CEDH 2000-I).

11. Όσον αφορά την παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, στην απόφασή του επί της ουσίας, έκρινε επί λέξει ότι : «(...) η μακρά διαδικασία η οποία ηγέρθη κατόπιν της απαλλοτριώσεως του επιδίκου οικοπέδου, εξακολουθεί να εκκρεμεί χωρίς οι προσφεύγοντες να έχουν ακόμα εισπράξει αποζημίωση. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η εναγόμενη Κυβέρνηση δεν εξήγησε με πειστικό τρόπο τους λόγους για τους οποίους οι ελληνικές αρχές δεν έχουν ακόμα αποζημιώσει τους προσφεύγοντες για την κατάσχεση της περιουσίας τους. Βεβαίως, όπως ήδη επεσήμανε, το Δικαστήριο δεν δύναται να υποκαταστήσει τα ελληνικά δικαστήρια για να αποφανθεί επί του ζητήματος του ιδιοκτησιακού δικαιώματος των προσφευγόντων. Εν τούτοις, το Δικαστήριο δεν δύναται παρά να παρατηρήσει ότι, με την αμφισβήτηση της ιδιότητός τους ως ιδιοκτητών, οι προσφεύγοντες αντιμετωπίζουν από του έτους 1973 άρνηση καταβολής οιοδήποτε ποσού για υλική ζημία ή ηθική βλάβη την οποία υπέστησαν λόγω της αποστερήσεως άνευ αποζημιώσεως της ιδιοκτησίας τους επί τριάντα περίπου έτη (...)» (*Νάστου κατά της Ελλάδος*, ο.α., § 34).

12. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο εκτιμά ότι στην παρούσα υπόθεση, η φύση της διαπιστωθείσας στην απόφαση επί της ουσίας παραβίασεως δεν του επιτρέπει να έχει ως αφετηρία την αρχή της *restitutio in integrum* (*Τέως Βασιλεύς της Ελλάδος κ.λ.π. κατά της Ελλάδος*, [GC], n° 25701/94, § 75, CEDH 2002) και ότι είναι δυνατόν με μία αποζημίωση να συμψηφισθεί η καταγγελλόμενη ζημία.

13. Ειδικότερα, το Δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να επιδικασθεί στους προσφεύγοντες αποζημίωση για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο ευρίσκονται σε αδυναμία να εισπράξουν την αποζημίωση λόγω απαλλοτριώσεως, την οποία όρισαν τα εσωτερικά δικαστήρια, ήτοι από 3 Μαΐου 1982 (ημερομηνία κατά την οποία οι προσφεύγοντες προσέφυγαν για πρώτη φορά ενώπιον του Πρωτοδικείου Αθηνών προκειμένου να αναγνωρισθούν ως δικαιούχοι της αποζημιώσεως λόγω απαλλοτριώσεως – παράγραφος 17 της αποφάσεως επί της ουσίας) έως σήμερα. Εν τούτοις, επειδή το οικόπεδο είναι νομίμως απαλλοτριωμένο από του έτους 1973, το Δικαστήριο δεν δύναται να βασισθεί σε εικασίες όσον αφορά τα εισοδήματα τα οποία θα είχαν εισπράξει οι προσφεύγοντες από τη χρήση ή την εκμετάλλευση του εν λόγω οικοπέδου από της ημερομηνίας αυτής (βλ. *Μαλαμά κατά της Ελλάδος* (δικαία ικανοποίηση), n° 43622/98, § 11, 18 Απριλίου 2002, *Κατσαρός κατά της Ελλάδος* (δικαία ικανοποίηση), n° 51473/99, § 20, 13 Νοεμβρίου 2003).

14. Όσον αφορά τον προσδιορισμό του ποσού της αποζημιώσεως αυτής, πρέπει το Δικαστήριο να λάβει υπόψη το γεγονός ότι η αρμοδιότητά του *ratione temporis* ισχύει μόλις από της 20-11-1985, ημερομηνία αναγνωρίσεως, από την Ελλάδα, του δικαιώματος ατομικής προσφυγής. Αποφαινόμενο κατά δικαία κρίση, συμφώνως προς το άρθρο 41 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο επιδικάζει από κοινού στους προσφεύγοντες 450.000 ευρώ για επανόρθωση της υλικής ζημίας την οποία υπέστησαν.

2. Ηθική βλάβη

15. Οι προσφεύγοντες ζητούν 100.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

16. Η Κυβέρνηση περιορίζεται να δηλώσει ότι η διαπίστωση παραβιάσεως συνιστά επαρκή δικαία ικανοποίηση για την επανόρθωση της ζημίας η οποία προκλήθηκε από την παραβίαση του δικαιώματος των προσφευγόντων σε εκδίκαση της υποθέσεώς τους εντός ευλόγου προθεσμίας.

17. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η επίμαχη κατάσταση προξένησε στους προσφεύγοντες βεβαία ηθική βλάβη, για την οποία αυτή καθαυτή η διαπίστωση παραβιάσεων, οι οποίες αναφέρονται στην απόφαση επί της ουσίας, δεν παρέχει επαρκή δικαία ικανοποίηση. Αποφαινόμενο κατά δικαία κρίση, επιδικάζει από κοινού στους προσφεύγοντες 22.500 ευρώ για ηθική βλάβη.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

18. Οι προσφεύγοντες ζητούν 150.000 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, που πραγματοποίησαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Περαιτέρω, ζητούν 21.824,40 ευρώ για έξοδα πραγματογνωμοσύνης. Τέλος, ζητούν να τους επιστραφούν τα έξοδα τα οποία πραγματοποίησαν ενώπιον του Δικαστηρίου, χωρίς να αναφέρουν το ποσό.

19. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι τα αιτούμενα ποσά είναι υπέρογκα. Ειδικότερα, όσον αφορά τα έξοδα πραγματογνωμοσύνης, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι τούτη πραγματοποιήθηκε για το συμφέρον των προσφευγόντων και ότι δεν ήταν απαραίτητη για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Κατά την Κυβέρνηση, το ποσό το οποίο είναι δυνατόν να επιδικασθεί για έξοδα και δικαστική δαπάνη, δεν πρέπει να υπερβεί τα 10.000 ευρώ.

20. Κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης βάσει του άρθρου 41 προϋποθέτει ότι τα ποσά αποδεικνύονται αληθή, αναγκαία και, επιπλέον, εύλογα (*Ιατρίδης κατά της Ελλάδος*, ο.α. § 54). Περαιτέρω, η δικαστική δαπάνη δύναται να εισπράττεται μόνον στο μέτρο που αφορά τη διαπιστωθείσα παραβίαση (*Beyeler κατά της Ιταλίας* (δικαία ικανοποίηση) [GC], n° 33202/96, § 27, 28 Μαΐου 2002).

21. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι προσφεύγοντες δεν προσκομίζουν παραστατικά όσον αφορά τα έξοδα τα οποία πραγματοποιήθηκαν ενώπιον των εσωτερικών δικαστηρίων. Συντρέχει, επομένως, λόγος να απορριφθούν οι αξιώσεις τους κατά το μέρος αυτό. Όσον αφορά τα έξοδα τα οποία πραγματοποιήθηκαν για τις ανάγκες

εκπροσωπήσεως των προσφευγόντων ενώπιόν του, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι το μοναδικό παραστατικό το οποίο προσκομίσθηκε, αφορά τα έξοδα πραγματογνωμοσύνης. Όμως, το Δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες ως προς την αναγκαιότητα πραγματογνωμοσύνης προκειμένου περί της εκτιμήσεως της αξίας του οικοπέδου, δεδομένου ότι τα εσωτερικά δικαστήρια έχουν ήδη ορίσει την αποζημίωση λόγω απαλλοτριώσεως και ότι το ποσό αυτό θα καταβληθεί στους προσφεύγοντες εφόσον αναγνωρισθούν κύριοι του επιδίκου οικοπέδου.

22. Λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων περιστάσεων της υποθέσεως, το Δικαστήριο κρίνει εύλογο να επιδικασθούν από κοινού στους προσφεύγοντες 10.000 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη όσον αφορά τη διαδικασία η οποία ακολουθήθηκε ενώπιόν του.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

23. Το Δικαστήριο κρίνει ότι αρμόζει να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας βάσει του επιτοκίου διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

1. Κρίνει ότι

α) το εναγόμενο Κράτος υποχρεούται να καταβάλει στους προσφεύγοντες, εντός τριών μηνών από της ημερομηνίας κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική συμφώνως προς το άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως, τα ακόλουθα ποσά :

- i. 450.000 ευρώ (τετρακόσιες πενήντα χιλιάδες ευρώ) για υλική ζημία,
- ii. 22.500 ευρώ (είκοσι δύο χιλιάδες πεντακόσια ευρώ) για ηθική βλάβη,
- iii. 10.000 ευρώ (δέκα χιλιάδες ευρώ) για έξοδα και δικαστική δαπάνη,

iv. οιοδήποτε ποσό δυνάμενο να οφείλεται για φόρο επί των εν λόγω ποσών,

β) από της εκπνοής της εν λόγω προθεσμίας και μέχρι της καταβολής, τα ποσά αυτά θα προσαυξάνονται με απλό τόκο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

2. *Απορρίπτει* το αίτημα περί δικαίας ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη Γαλλική γλώσσα, εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως την 22-04-2004 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού.

[υπογραφή]

/ Søren NIELSEN /

Γραμματέας

[υπογραφή]

/ Françoise TULKENS /

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Αθήνα, 20-09-2004.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ